

IVAN BIČÍK, JOSEF BRINKE

REGIONÁLNÍ GEOGRAFIE NA ROZCESTÍ Poznámky k vývoji, obsahu a chápání regionální geografie

I. Bičík, J. Brinke: *Regional Geography at the Crossroads* (Notes on Its Development, Subject and Conception). — Sborník ČSGS 92, 4, p. 272—281 (1987). — The paper is a contribution to discussions of problems of the present regional geography urged by J. Demek in his paper published in the Journal of the Czechoslovak Geographical Society 92, 2, p. 119—123, 1987. It describes the development of regional geography and its altering conception viewed by different distinguished geographers. The main aim of regional geography, according to the authors, is the attention paid to particular regions or countries with the most developed human activities. They try to find some possibility to discover the relations between individual regions and their hierarchization. Regional geography must solve two kinds of problems: 1 — the study of complex microregions, 2 — the study of regional systems. A very important agent is the didactic transformation of regional geography.

Na konferenci o regionální geografii uskutečněné v Blansku 1985 jsme se poprvé pokusili formulovat určitý posun a snad i „rozdvojení“ v pojetí současné regionální geografie. V řadě zemí se rychle rozvíjí „regionální věda“ jako do jisté míry samostatná vědecká disciplína směřující nejmodernějšími metodami k poznání regionální diferenciace a trendů vývoje regionálního systému. Svědčí o tom, kromě jiného, obsah mezinárodní konference zaměřené na regionální analýzu v Krakově 1986 a její ohlas. Článek J. Demka ve Sborníku ČSGS (1) vyzývající k diskusi byl přímým impulzem, který nás přiměl k formulování našeho názoru na vývoj a současně pojetí regionální geografie. Nečiníme si nárok na úplnost, ani detailní domýšlení všech problémů, před nimiž současná regionální geografie stojí. Pouze se pokoušíme o formulování našeho názoru na současně „rozcestí“ regionální geografie a pozadí, v němž se v nedávné době formovalo.

1. Úvod

Geografie jako celek prodělává v posledních desetiletích prudký rozvoj. Je způsoben pokračujícím obsahovým rozrůzněním a prohloubením, rozvojem pojmového aparátu, rozvojem metod i teorie a rostoucím společenským využitím poznatků jednotlivých disciplín fyzické i socioekonomické geografie. Geografie jako celek tak postoupila ze stadia popisu (typického pro málo rozpracované vědy), v kterém setrvala až do poválečného období, do stadia převažující analýzy přetrvávající až do současnosti a vedoucí ve svých důsledcích k nebezpečí ztráty je-

jích základních funkcí. Postoupila až k dnešním různě zdařilým pokusům o vědeckou syntézu poznatků přírodní a socioekonomické sféry. V současnosti jsme svědky počátku nové etapy ve vývoji geografie, kterou charakterizuje široké osvojení metod výzkumu dílčích jevů přírodní i socioekonomické sféry (často využívané i ve sféře aplikační) a snaha o rozpracování adekvátních metod geografické syntézy. Někdy bývá současná etapa ve vývoji geografie nazývána pojmem geografie konstruktivní.

Na uvedeném vývoji se nepodílely ovšem všechny geografické disciplíny stejně výrazně; některé jsou ve vývoji pojmového aparátu, metod a aplikací rozpracovanější, jiné méně. K těm, které zůstaly dosavadním vývojem geografie poznamenány jen málo, patří regionální geografie. Proč tomu tak je, se pokusíme naznačit v této stati.

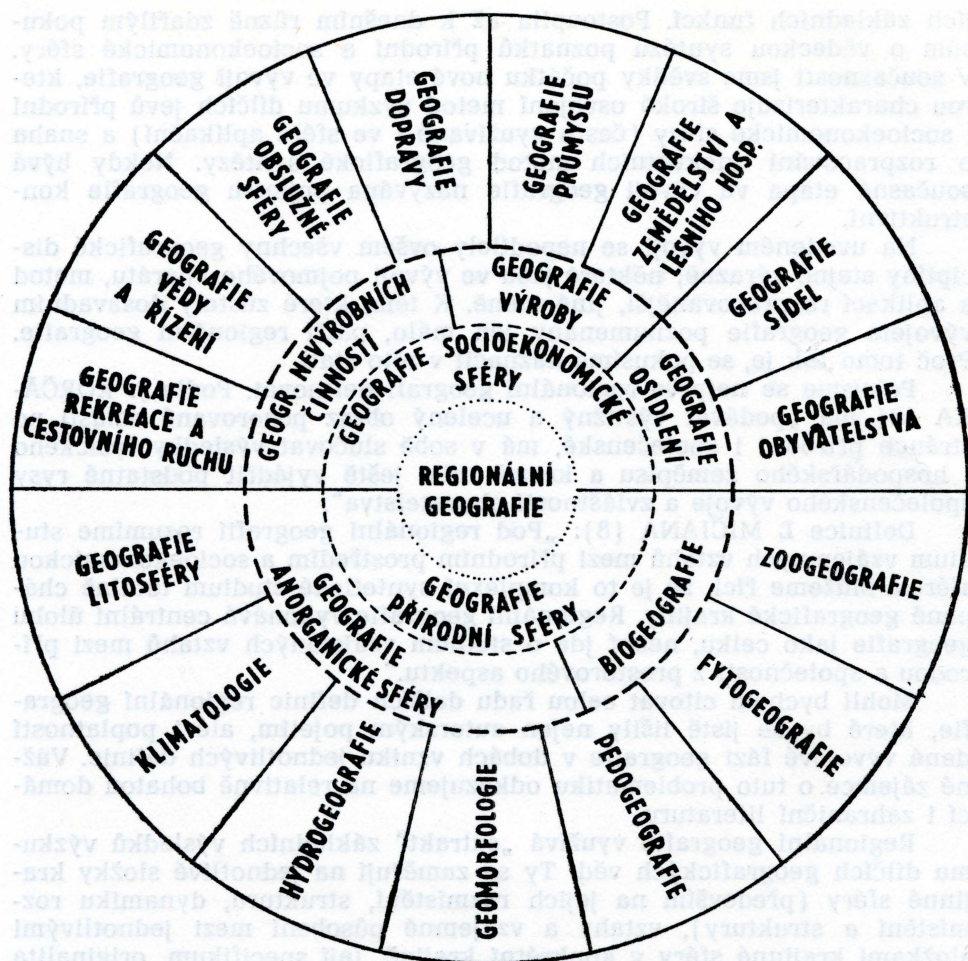
Pokusme se nejprve regionální geografií definovat. Podle J. KORČÁKA (6) má „podávat výstižný a ucelený obraz pozorované oblasti po stránce přírodní i společenské, má v sobě slučovat výsledky fyzického i hospodářského zeměpisu a kromě toho ještě vyjádřit podstatné rysy společenského vývoje a zvláštností obyvatelstva“.

Definice L. MIČIANA (8): „Pod regionální geografií rozumíme studium vzájemných vztahů mezi přírodním prostředím a socioekonomickou sférou. Můžeme říci, že je to komplexní syntetické studium totálně chápáné geografické krajiny. Regionální geografie vykonává centrální úlohu geografie jako celku, neboť jde o studium vzájemných vztahů mezi přírodou a společností z prostorového aspektu.“

Mohli bychom citovat celou řadu dalších definic regionální geografie, které by se jistě lišily nejen autorským pojetím, ale i poplatností dané vývojové fázi geografie v dobách vzniku jednotlivých definic. Vážné zájemce o tuto problematiku odkazujeme na relativně bohatou domácí i zahraniční literaturu.

Regionální geografie využívá „extrakt“ základních výsledků výzkumu dílčích geografických věd. Ty se zaměřují na jednotlivé složky krajinné sféry (především na jejich rozmístění, strukturu, dynamiku rozmístění a struktury), vztahy a vzájemné působení mezi jednotlivými složkami krajinné sféry v konkrétní krajině. Její specifikum, originalita a nesmírná obtížnost spočívá ve vážení vztahů mezi jevy a rozhodování, zda v konkrétním území v daném čase dát přednost při hodnocení obecně platným zákonitostem či specifické konkrétní krajiny. Právě nesmírná variabilita podmínek konkrétní krajiny, do níž promítáme obecné zákonitosti zjištěné objektivními analytickými metodami socioekonomické a přírodní sféry krajiny, vedou často ke zdánlivě nepřesným a nesprávným závěrům týkajícím se určitých částí krajinné sféry. Správnost a přesnost analýz regionů je podmíněna nejen přesností dat a použitých metod, ale do značné míry i zařazením zkoumaného regionu do širšího komplexu — regionálního systému. Z něho totiž vyplývá specifikum regionu a správnost a vhodnost použití a závěrů nejrůznějších analýz dílčích jevů (např. vývoje obyvatelstva, využití dopravní sítě atd.) a vážení významu jednotlivých složek a vazeb pro další vývoj a fungování regionu.

Regionální geografie tedy nutně patří k vrcholům geografického studia, je, nebo by měla být, nekomplexnější, a proto také nejobtížnější. Kvalitativní diferenciaci přírodních, socioekonomických či komplexních regionů je jen obtížně kvantifikovatelná. Jistě i proto v současné době „nadvlády počítačů“ dochází k odklonu od regionální geografie, jak na

1. Postavení regionální geografie v systému geografických věd podle H. Fričové, K. Kühnla (2).

to poukazuje např. J. DEMEK (1) či před ním H. FRIČOVÁ — K. KÜHNLA (2). Jiné práce zdůrazňují potřebu syntézy a komplexních přístupů při studiu krajiny a očekávají jejich rozvoj v nejbližší době (MAZÚR E., DRDOŠ J., URBÁNEK J. — 7), aniž by ovšem hovořili přímo o regionální geografii.

2. Objekt a předmět regionální geografie

Regionální geografie (RG) zkoumá vzájemné vztahy mezi přírodním prostředím a lidskou společností v konkrétních územích — oblastech neboli regionech. Objektem zkoumání RG jsou nezaměnitelné celky krajinné sféry (regiony) vymezené postupem nazývaným regionalizace. V regionech pak RG zkoumá územní rozložení (prostorové uspořádání)

a vzájemné vztahy a vazby složek přírodní a socioekonomické sféry. Pro pochopení funkce a významu regionu je třeba analyzovat všechny složky přírodní (litosféra, hydrosféra, atmosféra, pedosféra, biosféra) a socioekonomické sféry (obyvatelstvo, osídlení, výroba, doprava, služby). V syntéze je však třeba zdůrazňovat ty složky a vazby krajiny, které jsou významově nejpodstatnější. Ty určují jeho základní charakter a specifčnost a formují hlavní rysy jeho prostorové organizace. Tyto vlastnosti spolu s polohou regionu a jeho vztahy k ostatním určují funkce regionu. Regionální geografie tedy nutně zkoumá vedle jednotlivých i celý soubor vzájemně spjatých regionů, jeho vnitřní uspořádání a vývoj, studuje tedy celý regionální systém.

Předmětem regionálně geografického studia je odhalení vzájemných souvislostí významově nejpodstatnějších složek krajinné sféry. Z definice předmětu regionálně geografického studia je zřejmá:

1. Odlišnost tradičního regionálního popisu vyznačujícího se značnou neuspořádaností a pojmovou nejednotností a v důsledku toho obtížností generalizace a zobecňování.
2. Důraz na výběr rozhodujících složek přírodní a socioekonomické sféry, na poznání základních koexistenčních souvislostí a podmíněností, na odhalení a vyjádření základního charakteru vnitřní prostorové organizace regionu a na poznání rozhodujících faktorů podmiňujících další rozvoj regionu, na studium celého regionálního systému.

To vše vlastně zdůrazňuje, že nejde o jakýkoliv neuspořádaný, více či méně podrobný popis jednotlivých regionů, který má zpravidla jen prvotně poznávací charakter, ale že jde o systematický přístup založený na určitých metodických zásadách směřující k mnohem širším cílům, než pouze informačně diagnostickým.

Regionální geografie se vyvinula ze shromažďování informací o složkách přírodní a socioekonomické sféry určitých částí Země. Toto období mělo mimořádný význam při objevování do té doby neznámých oblastí (17.—19. století). Ovšem i na přelomu 20. století měl systematický popis krajín jednotlivých kontinentů svůj význam; kromě jiného přispěl k rozvoji dílčích geografických disciplín. Ani dnes neztratil tento směr, to jest hromadění a třídění údajů o složkách krajinné sféry a jejich vzájemných vztazích různých částí světa svůj význam. Dominuje u těch oblastí Země, které zůstaly stranou dosavadního využití člověkem nebo o nichž jsou informace dosud málo podrobné (velehory, polární oblasti, pustiny apod.). Jak je patrné, představují tyto části krajinné sféry Země netypické části zemského povrchu, neboť na nich je patrný malý nebo žádný význam složek socioekonomické sféry. Toto pojetí regionální geografie zaměřené na upřesňování znalostí především o přírodní sféře má tedy i dnes své opodstatnění.

Nemůže být však hlavním směrem jejího dalšího rozvoje. Ten spatřujeme především v zájmu o ty oblasti Země, kde je činnost lidské společnosti nejrozvinutější a podstatným způsobem se svou výraznou dynamikou (jak složek, tak celé socioekonomické sféry) stává dominantou dalšího vývoje území. V takových oblastech je obtížné pochopení vzájemných vztahů a jejich hierarchie mezi složkami socioekonomické sféry navzájem a jejich dopad na přírodní sféru, ale je jediným klíčem k pochopení regionálního uspořádání a dalšího vývoje celého území. „Nevyhnutelným se stává studium krajinného prostředí jako celostního systému... Je proto přirozené, že krajina se stává jedním z nejaktuálnějších problé-

mů současnosti pro velmi širokou škálu vědních disciplín“ (viz MAZÚR E., DRDOŠ J., URBÁNEK J. — 7, str. 5). Podle našeho názoru však právě regionální geografie má předpoklady k tomu, aby řešila vztahy složek krajinné sféry v území a jejich hierarchii. Nikoliv cestou sumace dílčích znalostí, ale cestou chápání krajiny jako systému relativně rovnocenných prvků a jejich vzájemných vazeb.

3. Regionální geografie jako vědecká disciplína

Zabývejme se nyní otázkou: co brání tomu, aby se regionální geografie stala vědou? — Někteří geografové tvrdí, že regionální geografie nemá žádné výzkumné ambice. Jako hlavní příčiny uvádějí její deskriptivní charakter a nedostatečně rozpracovanou teorii. V souvislosti s tím se však často tvrdí, že regionální geografie, ač nemá schopnost stát se vědeckovýzkumnou disciplínou, přece je potřebná a užitečná. Její užitečnost se obvykle dokládá nutností shromažďovat faktografické údaje o světě, v němž žijeme, přičemž se zdůrazňuje, že takto pojímaná regionální geografie (dokonce i geografie jako celek) je jednou ze součástí lidské kultury. Tento přístup je dostačující k popisu těchto jevů, nikoli však k jejich vysvětlení, resp. objasňování na dostatečné úrovni odpovídající současným potřebám společnosti a stupni rozvoje ostatních věd.

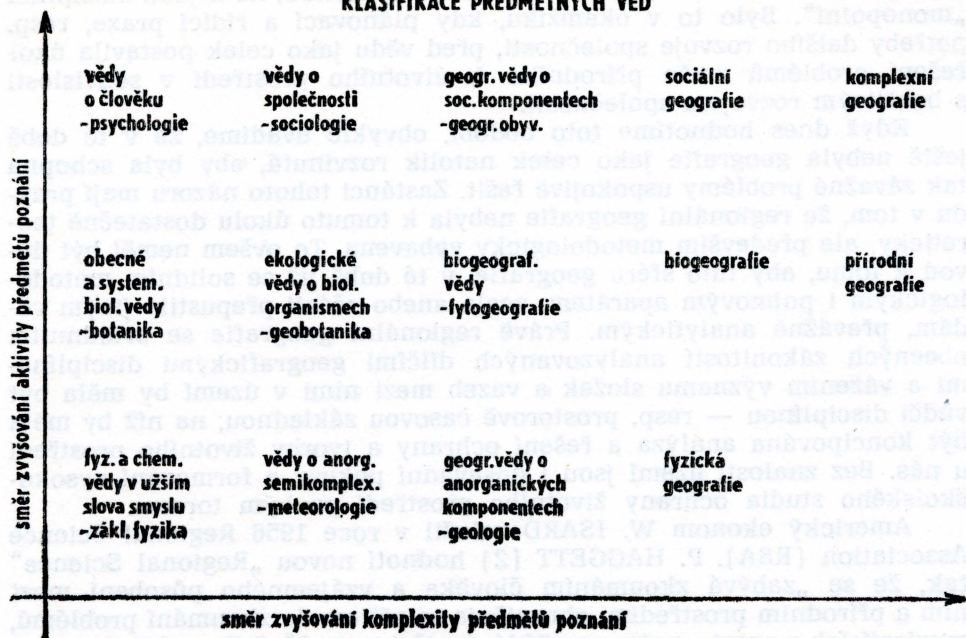
Shromažďování údajů o určitém jevu, v případě geografie o složkách krajinné sféry, však představuje pouze počáteční stupeň ve vývoji poznání jevu a formování vědecké disciplíny. Vzhledem k tomu, že ostatní vědy, ale i dílčí disciplíny geografie značně pokročily v rozvoji metod analýzy i syntézy, jeví se regionální geografie chápáná jako vrchol geografického poznání metodologicky a teoreticky málo připravená řešit závažné problémy, které v současné etapě vývoje lidské společnosti staví před vědu jako celek řídící a plánovací praxe.

Je zajímavé, že jeden z předních geografů P. HAGGETT (2, s. 587) nehovoří o regionální geografii, nýbrž o regionálních komplexech a skupině věd o regionech. M. HAMPL (4) ve své klasifikaci předmětných věd klade komplexní geografii na nejvyšší stupeň poznání jak z hlediska aktivity předmětů poznání, tak z hlediska komplexity (viz obr. 2). Avšak teoreticky ani metodologicky není zatím jasné, jak tyto komplexně chápáné územní celky vymezovat a hierarchizovat, totiž jakým způsobem propojit postupy či výsledek jejich vymezování z pozice fyzické a socioekonomické geografie.

Analýza regionálních komplexů jako výsledku vzájemných vztahů výroby, společnosti a přírody je pro společnost nesmírně významná. Vzhledem k intenzitě dynamiky sociální a ekonomické sféry v současné etapě rozvoje společnosti v působení na krajinu se tyto složky jeví jako dominantní při hodnocení vztahů a vývoje celého regionálního systému.

Činnost odborníků, kteří zpracovávají územně plánovací dokumentaci, předpokládá nutně hluboké znalosti složek přírodní a socioekonomické sféry konkrétního řešeního území a zároveň schopnost chápat tyto složky jako části celku vyznačující se určitou dynamikou a vzájemnými vztahy. To je příklad aplikace regionální geografie v praxi — tedy praktické užití, schopnost řešit aktuální problémy střetů vyplývajících z rozložení, struktury a vztahů složek krajiny se schopností analyzovat jejich dynamiku s cílem stanovit jejich prognózu. Touto činností se však

KLASIFIKACE PŘEDMĚTNÝCH VĚD

2. Klasifikace předmětných věd (vybraných) podle principu komplexity a aktivity předmětů poznání. Podle M. Hampla (4).

u nás zabývá jen několik geografů. Důvod můžeme hledat ve skutečnosti, že v okamžiku, kdy úroveň společensko-ekonomického vývoje postavila před vědeckou sféru úkol přípravy a zpracování podrobné územně plánovací dokumentace jako podkladu plánovitého a do jisté míry optimálního rozvoje krajiny (regionu), nebyla geografie schopna tento úkol zvládnout. Nebylo tomu úplně stejně ve všech zemích. V uvedené době (tj. zhruba před třiceti lety) se v ČSSR nacházela geografie na přechodu od popisných metod k etapě vývoje, kterou označujeme jako období rozvoje metod analytických, a to jak ve fyzické, tak v socioekonomické geografii. V této etapě nebyla schopna řešit konkrétní úkoly plánování a řízení rozvoje krajinné sféry určitého území.

Je ovšem třeba zdůraznit, že tyto úkoly byly zvládnuty jinými obory, které se postupně zformovaly za vedení architektů pod názvem územní plánování. Je až s podivem, že někteří negeografové té doby (např. prof. ing. arch. E. HRUŠKA, DrSc.) viděli nezastupitelnost geografie v této sféře jasněji než geografové! Možná, že se zde promítal „odpor“ geografů k územnímu detailu — doménou geografie totiž vždy byl generalizovanější přístup ke krajině. Tento „odpor“ ovšem vyplýval i z kontaktu s technikou při zpracování stavu a prognózy územního detailu, v němž geografové při řešení dílčích problémů (voda, klima, doprava apod.) nemohli konkurovat školeným specialistům.

V poválečném období měla geografie, resp. regionální geografie ještě jednou možnost výrazně se uplatnit jako věda zabývající se vztahy mezi socioekonomickými a přírodními sférami v konkrétním území

a projevit se v této sféře jako vůdčí vědní disciplína, ne-li jako disciplína „monopolní“. Bylo to v okamžiku, kdy plánovací a řídicí praxe, resp. potřeby dalšího rozvoje společnosti, před vědu jako celek postavila úkol řešení problémů změn přírodního či životního prostředí v souvislosti s bouřlivým rozvojem společnosti.

Když dnes hodnotíme toto období, obvykle uvádíme, že v té době ještě nebyla geografie jako celek natolik rozvinutá, aby byla schopna tak závažné problémy uspokojivě řešit. Zastánci tohoto názoru mají pravdu v tom, že regionální geografie nebyla k tomuto úkolu dostatečně teoreticky, ale především metodologicky vybavena. To ovšem neměl být důvod k tomu, aby tuto sféru geografie, v té době již se solidním metodologickým i pojmovým aparátem, zcela anebo zčásti přepustila jiným vědám, převážně analytickým. Právě regionální geografie se zvládnutím obecných zákonitostí analyzovaných dílčími geografickými disciplínami a vážením významu složek a vazeb mezi nimi v území by měla být vůdčí disciplínou — resp. prostorově časovou základnou, na níž by měla být koncipována analýza a řešení ochrany a tvorby životního prostředí u nás. Bez znalosti území jsou i dosavadní pokusy o formování vysokoškolského studia ochrany životního prostředí pouhým torzem.

Americký ekonom W. ISARD založil v roce 1956 Regional Science Association (RSA). P. HAGGETT (2) hodnotí novou „Regional Science“ tak, že se „zabývá zkoumáním člověka a vzájemného působení mezi ním a přírodním prostředím, ohraničuje se přitom do zkoumání problémů, souvisejících s prostorovým uspořádáním těchto jevů“. Dále uvádí, že „hlavním problémem geografie, kterým se zabývá spolu s jinými vědními disciplínami, je plné objasnění rozlehlého systému na povrchu Země, který zahrnuje člověka a přírodní prostředí...“ a dále pokračuje „... tento problém je jedním ze čtyř nebo pěti velkých základních problémů celé vědy“. Vznik RSA naznačuje nutnost řešit problémy spojené s regionálním rozvojem, dynamikou regionálního systému, popřípadě s prostorovou diferenciací některých jevů, moderními metodami a technikami často multidisciplinárně. Ale zároveň ukazuje, že klasická popisná regionální geografie není schopna řešit řadu problémů nastolených potřebami současně rozvíjené společnosti. Je otázkou, zda oddělit problémy vědecké analýzy regionů z obsahu regionální geografie nebo regionální geografii v jejím teoreticko-metodologickém obsahu rozvíjet tak, aby byla schopna tyto problémy řešit. Jsme toho názoru, že regionální geografie musí využít rozvoje fyzické i socioekonomické geografie k řešení dvou základních okruhů problémů:

1. Studium komplexních mikroregionů. Současný stav rozvoje jednotlivých dílčích disciplín geografie umožňuje samostatné a na vysoké odborné úrovni zpracovávané studie socioekonomické i přírodní sféry v regionech. Schematicky lze studium mikroregionálních komplexů shrnout do následujících okruhů:

- vymezení území,
- analýza přírodních složek území,
- analýza socioekonomických složek území,
- syntéza přírodní a socioekonomické sféry a dynamika vývoje v rámci obou sfér (z hlediska vztahů jednotlivých komponentů),
- syntéza vztahů přírodní sféry a socioekonomické sféry, hodnocení vztahu mikroregionálního komplexu k okolním komplexům stejné úrovně, postavení a funkce v regionálním systému.

Při studiu jednotlivých mikroregionů se některé vztahy a jevy projevují pro funkci a postavení v regionálním systému jako rozhodující. Zaměření pozornosti na ně má dvojí význam:

- a) umožňuje výrazné finanční úspory při pořizování informační základny a omezení (vypuštění) analýzy méně podstatných komponentů krajinné sféry;
- b) vede ke generalizaci jako podstatnému kroku, který je nutný při studiu regionálních komplexů vyššího řádu, složených z komplexních mikroregionů.

2. Studium regionálních systémů. Vzájemné vztahy a propojení mikroregionů do hierarchicky a kvalitativně vyšších celků lze chápat jako rozhodující úkol současné teorie (a metodologie) geografie, resp. regionální geografie. Základním problémem jsou zde nejen odlišné způsoby vymezování „přírodních“ a socioekonomických regionů, ale i odlišná příslušnost přírodních a socioekonomických sféry k hierarchicky vyšším — nadřazeným jednotkám. Schůdné se zdá nadřadit sféru socioekonomickou jako dynamičtější a vývojově „vyšší“ formu uspořádání hmoty. Z tohoto pohledu by komplexní sociálně geografické regiony měly být východiskem pro studium částí konkrétní krajiny.

4. Didaktická transformace regionální geografie

S tím, co jsme do této doby uvedli, mnozí geografové možná nesouhlasí. Ale z nastíněného vyplývá, že pojem regionální geografie jako i jiné pojmy v geografii (a vědě vůbec) se vyvíjejí a jde o to, jak jsou jednotlivými uživateli v současnosti (resp. v určitém časovém okamžiku) chápány. Mnozí z těch, které jsme uvedli jako řešitele regionálních plánů mikro- a mezoregionálního charakteru ani netuší, že jsou podle definic regionální geografie v podstatě regionálními geografy. Vždyť zpracovávají syntézu rozložení, struktury a dynamiky složek i celku socioekonomické a přírodní sféry v konkrétní krajině s cílem zajištění její dlouhodobé funkce s minimalizací negativních dopadů (střetů). A to v geografii dnes chápeme na základě postavení regionální geografie v systému geografických věd jako vrcholnou geografickou (převážně syntetickou) činnost. Jak tedy chápat a nazývat to, co je běžně regionální geografii nazýváno, ať už na základní, střední či vysoké škole a do značné míry i veřejností negeografickou. Jde o didaktickou transformaci regionální geografie, pro níž v češtině nemáme adekvátní jednoduchý pojem (odpovídající ruskému „stranověděnije“).

Didaktická transformace regionální geografie má základní význam pro všeobecné vzdělání. Slouží k vytvoření a pochopení materialistického světového názoru, při analýze znalostí o světě, jak ve školní výchově, tak při plnění jiných informačních funkcí (včetně populárně vědecké transformace vědeckých poznatků geografie). Typickým přístupem v této transformaci je systematické utřídění poznatků o přírodní a socioekonomické sféře a jejich vztahů podle státních a administrativních hranic. Je třeba si ale uvědomovat, že jde o generalizaci základních podrobnějších informací o krajině sféře, regionálních systémů a regionů, které geografie a další vědy zabývající se jednotlivými složkami krajiny shromáždily a mají k dispozici pro vědecké a prognostické cíle. Pro cíle všeobecně vzdělávací a pro vytvoření vědeckého světového názoru je vhodnější

využití administrativně politického členění, v němž jsou systematicky analyzovány struktura, územní rozložení, dynamika a vazby jednotlivých složek krajinné sféry. Úpravy úrovně podrobnosti informací a interpretace vzájemných vztahů mezi složkami krajinné sféry musí odpovídat vzdělání a věku posluchačů nebo čtenářů.

Didaktická transformace regionální geografie vycházející z existujícího politicko-administrativního rozdělení krajiny současného světa má dvě základní formy výchovy, s nimiž se setkáváme denně a které zajišťují všeobecné vzdělání:

- a) prostředky masové komunikace (televize, rozhlas, časopisy, přednášky, atd.),
- b) školy.

První forma podává nejrozličnější geografické informace různé hloubky, přesnosti a využitelnosti ze strany zájemce či žáka. Tyto transformace jsou ovšem podávány roztržtěně, nesystematicky a v převážné většině zajišťují pouze náhodná fakta o různých krajinných složkách různých částí krajinné sféry Země. Atraktivita některých prostředků (televize) je sice vysoká, ale efektivita využití těchto poznatků pro geografické poznání je relativně nízká. V této kategorii propagace a šíření znalostí je málo opravdu kvalitních podkladů použitelných bez velkých úprav v didaktické transformaci regionální geografie. Jako příklad skutečně kvalitní práce v tomto směru může posloužit edice „Radost z vědění“ nakladatelství Albatros (Království zvířat, Planeta Země) nebo série publikací o jednotlivých kontinentech vydávaná tamtéž.

Druhá forma — didaktická transformace regionální geografie ve škole — má zajistit základní makroregionální a světónázorovou orientaci v současném světě. Proto musí transformovat vědecké poznatky systematicky a komplexně! Systematičnost je nutná a pro učitele všech stupňů zřejmá. Komplexnost však bývá často chápána jako totalita. To však není v žádném směru v regionální geografii správné.

Informace o jednotlivých regionech (komplexních, přírodních, sociálních, ekonomických či administrativně vymezených), které využíváme pro jejich charakterizování, musí být hierarchizované a logicky provázené tak, aby pro danou úroveň posluchače (žáka) shrnovaly generalizované vědecké poznatky. Tedy regionální geografie ve škole by měla vytvořit základní kostru poznatků o krajinné sféře různých částí Země. Tato kostra musí být vědecká, tedy pevná, logická a systematická, vystavěná generalizací podstatně podrobnějších poznatků tak, aby umožnila:

- a) správné navazování podrobnějších informací o přírodních a sociálně-ekonomických složkách krajinné sféry různých částí Země,
- b) v budoucnu vedla ke správnému rozhodování na úrovni řídicí při zasahování do konkrétní krajiny.

Tedy funkce regionální geografie je nezastupitelná v základním i středním vzdělání. Proto učitel geografie musí znát podstatně více než je v učebnici či osnově! Hodnocení, zda jsou učitelé zeměpisu na školách skutečně takto připravováni a zda odpovídají současně platné osnovy a učebnice kromě jiných požadavků i těmto nárokům didaktické transformace regionálně geografických i obecně geografických poznatků, již ponecháváme stranou naší úvahy.

5. Závěr

Nedomníváme se, že článek povede k úpravě v používání pojmu regionální geografie v nejbližší době. Zdá se však, že regionální geografie je samotnými geografy pojmána málo přesně. A protože rozvoj vědy vychází z definování základních pojmů, chtěli jsme zde upozornit na určité rozpory v tom, zda je regionální geografie vrcholnou geografickou disciplínou nebo snad jen systematickou popisnou geografii zemí, krajů či jiných administrativních jednotek v didaktické transformaci. Právě obavy z toho, že většina laiků i geografů vidí regionální geografii vlastně jen v její didaktické transformaci, nás vedlo k výše uvedené úvaze. Snad přispěje k diskusi o regionální geografii a rozvoji zájmu o ni mezi geografy.

Poznámka: Sjezd ČSGS v Ostravě v červenci roku 1987 schválil založení sekce regionální geografie. Náplň práce sekce se nutně musí odvíjet z určitých pojetí regionální geografie. Je tedy otázkou, jak činnost sekce zaměřit. Zda na její didaktickou transformaci, jak je většinou geografů regionální geografie pojmána, nebo na „vědeckou“ regionální geografii, či na obě pojetí. V každém případě její založení pokládáme za přínos, za možnost oživit zájem o obojí pojetí regionální geografie i její současnou úroveň.

Literatura:

1. DEMEK, J.: Lesk a bída regionální geografie. Sborník ČSGS, 92, Praha 1987, č. 2, str. 119—123.
2. FRIČOVÁ, H. — KÜHNEL, K.: Regionální geografie — její didaktické ztvárnění a význam pro všeobecné vzdělání. Přírodní vědy ve škole, 34, Praha, SPN, 1982/83, č. 8, str. 307—312.
3. HAGGETT, P.: Geography. A Modern Synthesis. New York, 583 str.
4. HAMPL, M.: Teorie komplexity a diferenciacie světa [se zvláštním zřetelem na diferenciaci geografickou]. Univerzita Karlova, Praha, 1971, 183 str.
5. HÁUFLER, V.: Esej o geografii, jednotné a regionální. Sborník ČSGS, 87, Praha 1982, č. 1, str. 23—40.
6. KORČÁK, J.: Regionální zeměpis. Příloha Sborníku ČSZ 59, Praha 1954, str. 39—47.
7. MAZÚR, E., DRDOŠ, J., URBÁNEK, J.: Krajinné syntézy — ich východiská a smerovanie. Geografický časopis, 35, Bratislava 1983, č. 1, str. 3—19.
8. MIČIAN, E.: Integráciou výsledkov prírodovedných disciplín ku komplexnému a aplikovanému štúdiu prírodného prostredia spoločnosti. Acta fakult. rer. natur. Univ. Comenianae. Formatio et protectio naturae VII, Bratislava 1981.

(Pracoviště autorů: katedra ekonomické a regionální geografie přírodovědecké fakulty UK, Albertov 6, 128 43 Praha 2.)

Došlo do redakce 15. 4. 1987.